

UDK 341.218:94(497.1)
Bibliid 0543-3657, 70 (2018)
God. LXIX, br. 1170, str. 27-42
izvorni naučni rad
Primljen: 24.2.2018.

Sanja VOJVODIĆ¹

Odnos SAD prema jedinstvu SFRJ na početku jugoslovenske krize²

Sažetak: Početkom devedestih godina XX veka SAD su se pozicionirale kao jedina preostala supersila i bilo je teško zamislivo rešavanje regionalnih kriza bez njihovog uticaja. Krize su nekontrolisano izbijale u vremenu nestanka blokovske podele sveta i iznalaženja nove uloge zapadnih odbrambenih sistema. U takvoj atmosferi međunarodnih odnosa odigravao se raspad SFRJ, što je neizostavno ostavilo posledice po njene konstitutivne jedinice. Namera ovog rada je da pokuša da opiše, a gde je to moguće i objasni, evoluciju stava SAD od podrške jedinstvu bivše Jugoslavije do podrške osamostaljenju njenih republika, kao pretpostavku administracije da će na taj način doprineti rešenju jugoslovenske krize.

Cljučne reči: SAD, jugoslovenska kriza, jedinstvo SFRJ.

Uvod

Neočekivano brz raspad bipolarnog hladnoratovskog sistema nepripremljeno je dočekan u Vašingtonu. Zapadni odbrambeni sistemi izgubili su višedecenijsku namenu kada je komunizam prestao da bude glavna bezbednosna pretnja. Tokom veoma rizične tranzicije SSSR u Rusku Federaciju, Sjedinjene Američke Države postaju jedina supersila, i to sa opsegom planetarne moći koja je nezabeležena u istoriji. Međutim, takvo istorijsko preimućstvo nosilo je sa sobom globalnu brigu u očuvanju stabilnosti upravo takvog međunarodnog poretka, što je podrazumevalo sveobuhvatnu odgovornost sa visokom ljudskom, političkom i materijalnom cenom. Američka administracija nije uvek bila voljna da plati takvu cenu.

¹ Fakultet političkih nauka Univerzitet u Beogradu, E-mail: sanjavovodic.92@gmail.com

² U ovom tekstu su korišćeni delovi master rada: Sanja Vojvodić, „Politika Sjedinjenih Američkih Država prema ratu u Hrvatskoj 1991–1995“, Fakultet političkih nauka, jul 2017. godine.

Problematika predsedničkih doktrina, odnosno uputstava na osnovu kojeg će država upotrebiti silu u službi svoje strategije, provlačila se kroz čitavu poslednju deceniju XX veka u američkoj spoljnoj politici.³ Bilo je teško uspostaviti koherentnu spoljnu politiku kada je važeća „grand strategija“ gubila momentum. SAD su bile u fazi redefinisanja svoje uloge u svetu u vremenu nekontrolisanog izbijanja regionalnih kriza, zbog čega je njihovo delovanje često bilo nekonzistentno i uslovljeno trenutnim političkim pritiscima. To je bio slučaj i tokom raspada zajedničke jugoslovenske države u krizi koja je iznedrila najkrvavije sukobe na tlu Evrope od Drugog svetskog rata. Tokom ovog perioda SAD su nekoliko puta menjale smer spoljne politike, pokazujući ambivalentnost stavova prema doskora paženoj tampon zoni, kakva je bila Jugoslavija tokom trajanja Hladnog rata. Ukrstile su se izrazito složene procedure donošenja američkih spoljnopolitičkih odluka i protivrečnosti principa 3, 4, 6, i 8 Helsinške deklaracije (Završnog akta KEBS o odnosima u Evropi).⁴ Glomazna američka spoljnopolitička mašinerija prilikom donošenja odluka nije imala (i ne može da ima) senzibiliteta prema političkoj kulturi balkanskih odnosa, u kojima se prepliću etnički činiooci sa tri religije i krvavim istorijatom koji je bio potisnut ideologijom „bratstva-jedinstva“.

U nastavku rada biće prikazani razlozi za rezervisan stav američke administracije po pitanju uplitanja u početke jugoslovenske krize, kao i način na koji se ovaj stav menjao protokom vremena i eskalacijom sukoba. Takođe, biće izložen pokušaj Evropske zajednice da se nametne kao medijator u ovom sukobu, te veoma važna uloga američkog Kongresa i Senata tokom ove „epizode“ jugoslovenske krize. Pred zaključak rada ispitaće se razlozi za povratak SAD na jugoslovensku scenu priznanjem nezavisnosti njene tri republike, pred samu eksploziju rata u Bosni. Vremenski, rad će pokušati da obuhvati stavove američke administracije prema jugoslovenskoj krizi od februara 1990. godine do aprila 1992. godine.

SAD deklarativno podržavaju jedinstvo SFRJ

Administracija Džordža Herberta Vokera Buša bila je jedna od najkompetentnijih za spoljnu politiku u američkoj istoriji. Ljudi poput Brenta Skoukrofta, Lorenasa Iglbergera, Džejmisa Bejkera i Vorena Zimermana bili su, pored ostalog,iskusni poznavaoци jugoslovenskih odnosa, ali

³ Više o raspravi o doktrinama SAD devedesetih godina u: Heiko Meiertons, *The Doctrines of US Security Policy: An Evolution under International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010, str. 172-237.

⁴ Misli se na principe Završnog akta iz Helsinkija, KEBS, Helsinki, 1975: 3. Nepovredivost granica, 4. Očuvanje teritorijalnog integriteta država, 6. Nemešanje u unutrašnje poslove država, 8. Pravo naroda na samoopredeljenje; Tekst sporazuma dostupan na <http://hrlibrary.umn.edu/osce/basics/finact75.htm> pristupljeno 14.02.2017. Moj prevod (m.p.)

nezainteresovani i nevoljni da se upuštaju u početke jugoslovenske krize. Kako ističe Živorad Kovačević u svojoj ukupnoj polaznoj oceni, „Amerika svakako nije navijala za raspad zemlje, ali nije bila spremna da se previše angažuje u situaciji koja je za nju bila suviše složena i nejasna, a domaći akteri nisu bili spremni da racionalno postupaju i gde je bilo malo uslova za uspeh američkog posredovanja. Bila je to kvadratura kruga za administraciju: nije za raspad, a ne može ni da nametne jedinstvo.”⁵ Stoga je zvanični američki stav prema SFRJ ostao nepromenjen kao i decenijama pre, a to je podržavanje njene celovitosti, nezavisnosti i teritorijalnog integriteta, a protivljenje secesionizmu njenih republika. Kriza je okarakterisana kao regionalna i ona koja ne ugrožava vitalne američke interese. Iako su se razlikovali stavovi američke izvršne i zakonodavne vlasti administracija je, po logici konzervativne sile, nastojala da održi *status quo*. Ona je bila prevashodno zauzeta prioriternijim temama kao što su održavanje Gorbačova na površini i briga oko sovjetskog nuklearnog naoružanja u slučaju nasilnog raspada SSSR. Jugoslavija je izrodila izrazito komplikovanu krizu čije etničke sukobe predsednik Buš, oblikovan iskustvom Hladnog rata, nije razumeo. Ona je u novoj eri unipolarnosti jednostavno izgubila pređašnji strateški značaj i aktuelnost, što slikovito prikazuje proporcija u zajedničkim memoarima Buša i njegovog savetnika za nacionalnu bezbednost Skoukrofta, gde su na skoro 600 strana o najznačajnijim izazovima njihovog mandata posvetili svega četiri kratke reference Jugoslaviji.⁶ Nadasve, počela su da izbijaju najteža politička i humanitarna pitanja koje administracija, na krilima uspeha u Zalivskom ratu, nije htela da stavlja u fokus. Pitanja takve vrste „uglavnom se prebacuju na zamenike... u ovom slučaju na Iglbergera.”⁷

Iako je završetak XIV vanrednog partijskog kongresa SKJ nagovestio dezintegraciju Jugoslavije, niko nije mogao da pretpostavi kakvu će formu taj razlaz poprimiti. Ono što je bila slovenačka strategija paralisanja saveznih institucija, kako bi one na osamostaljenje svojih delova reagovala što konfuznije i slabije, ubrzo je postalo i hrvatski princip.⁸ U teškoj atmosferi međurepubličkih odnosa i sveopšteg porasta nacionalizama koje je agresivno podsticala izborna kampanja na prvim višestranačkim izborima u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj, SAD su se odlučile za pokušaj uravnoteženja situacije, iako neuverljivo. Poslale su u Beograd Lorensa Iglbergera, zamenika državnog sekretara, nekadašnjeg cenjenog ambasadora u Jugoslaviji. Nakon sastanka sa saveznim premijerom Markovićem, u čije

⁵ Živorad Kovačević, *Amerika i raspad Jugoslavije*, Filip Višnjić, Beograd, 2007. str. 41.

⁶ Zbignjev Bžežinski, *Druga šansa Amerike; Tri predsednika i kriza američke supersile*, Službeni glasnik, Beograd, 2009, str. 41.

⁷ Dejvid Halberstam, *Rat u vreme mira: Buš, Klinton, generali*, BMG – Beogradsko mašinsko-grafičko preduzeće, Beograd, 2003, str. 54.

⁸ Mario Nobilo, *Hrvatski feniks: diplomatski procesi iza zatvorenih vrata 1990–1997*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2000, str. 40.

je reforme polagao nade, sastao se i sa Slobodanom Miloševićem. „U delu razgovora o političkim temama, Milošević je dokazivao da je jedinstvena Jugoslavija jedina politička formacija koja omogućava svim Srbima da žive u jednoj zemlji. Njegova formula jedinstva bila je beskompromisna – čvrsta federacija sa minimalnom autonomijom za republike.“⁹

Uveren u novo, nacionalističko ruho Miloševića kojeg je poznavao još od sedamdesetih godina, zamenik državnog sekretara odlučuje da čuje i stavove opozicionih predstavnika, naročito pred nastupajuće višepartijske izbore u Sloveniji i Hrvatskoj. Taj će skup sazvati u svojoj rezidenciji Voren Zimerman, američki ambasador u Jugoslaviji.¹⁰ I dok su se čuli liberalniji glasovi koji su strepeli od mogućnosti izbivanja građanskog rata ukoliko zajednička država ne ostane ujedinjena, okupljene je zaprepastio iskaz Vladimira Šeksa, predstavnika Hrvatske demokratske zajednice (HDZ), stranke koja tek što je započela izdašnu nacionalističku izbornu kampanju u Hrvatskoj. Izjavio je da je njegova HDZ voljna da prizna ono što smatra za unutrašnje granice republika, međutim, ukoliko bi došlo do bilo kakvog prekranja tih granica „Hrvati ne treba da ostanu izvan uticaja svoje republike.“¹¹ Na pitanje Iglbergera da li bi bio recipročan u istim pravima prema hrvatskim Srbima, kratko i jasno je odgovorio da ne bi.¹² Peter Jambrek iz slovenačkog DEMOS-a otišao je i korak dalje, eksplicitno se izjašnjavajući za kraj jedinstvene Jugoslavije.¹³ Skup se razišao i ostavio za sobom nagoveštaj o odlučnosti slovenačkih i hrvatskih političara o osamostaljenju. Zvaničan stav SAD bio je da se zalažu za jedinstvo Jugoslavije i privredne reforme, kao i da će raspad zemlje neizbežno voditi u nasilje. Međutim, ovaj stav je ostao neuverljiv i sporan zbog Iglbergerove izjave da ukoliko do secesije ipak dođe, iako je oni ne podržavaju, „SAD neće imati drugog izbora do da žive sa tim“.¹⁴ Vašington jeste razumeo osetljivost dezintegracije Jugoslavije ali je, iako deklarativno podržavajući njeno jedinstvo, zauzeo neaktivan stav po tom pitanju.

Američka zainteresovanost za turbulencije u Jugoslaviji je tokom 1990. godine protekla u znaku Iglbergerove, više simbolične nego funkcionalne, posete i njegovog kasnijeg zalaganja kod ambasada u zapadnim državama da ne ohrabruju secesionističke tendencije, već jedinstvo. Iglberger je bio mišljenja da bi u suprotnom, usled vakuuma koji nastane raspadom zajedničke države, moglo da dođe do talasa oružanog nasilja. Izveštaj CIA

⁹ Voren Zimerman, *Poreklo jedne katastrofe: Jugoslavija i njeni rušitelji*, Dan Graf, Beograd, 1996, str. 43.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid., str. 44.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

iz oktobra 1990. godine, koji je procurio u javnost, potvrdio je njegovo mišljenje jer je pored predviđanja raspada države (koji se ispostavio tačnim) procenio i ustanke Srba u rubnim krajevima koji bi bili praćeni etničkim nasiljem širokog raspona. U izveštaju se napominje da će SAD biti nemoćne da deluju u pravcu spasavanja Jugoslavije.¹⁵

Državna kriza se rasplamsala slovenačkim referendumom za nezavisnost od Jugoslavije i usvajanjem novog hrvatskog Ustava,¹⁶ kulminirajući u odnosima Zagreba i Beograda nakon tzv. „afere Špegelj“ u kojoj je kompromitovan hrvatski politički vrh zbog upletenosti u ilegalan uvoz oružja u Hrvatsku.¹⁷ U Beogradu su mediji oštro osuđivali Hrvate za secesionizam i militantnost, dok je Zagreb isticao svoju samoodbranu i strah od „velikosrpske agresije“ i „srbizacije JNA“ nastojeći da na taj način pridobije status žrtve.¹⁸ Nakon kontroverznog sastanka Tuđmana i Miloševića u Karadorđevu aprila meseca 1991. godine (jedan u nizu tajnih sastanaka kojih je bilo na desetine sve do kraja rata), i kada je izgledalo da ovi „gospodari rata“ drže sve ključne aktere na terenu u svojim rukama, usledio je period nasilja koji će do kraja godine ići samo uzlaznom putanjom, evoluirajući u građanski rat. Vašington je verovao da će dezintegracija Jugoslavije biti nasilna ako se zapale ove hrvatsko-srpske čarke i zahvate bosansko „bure baruta“.¹⁹

Najavljeno je odlučno proglašenje nezavisnosti Slovenije i Hrvatske od SFRJ, što je učinilo uzaludnim napore ambasadora Zimermana da će putovanjem u Ljubljanu i Zagreb odgovoriti vođe od jednostranih akata. Takođe, dolazak američkog državnog sekretara Bejkera, direktno sa Berlinskog sastanka KEBS, te njegovih devet uzastopnih sastanaka sa rukovodstvima republika i federacije nisu urodili plodom. On je naišao na nerazumevanje i netrpeljivost svih strana koje su pritom postale i ratoborne, a jedino razumno rešenje koje je podržao, a nudio savezni premijer Marković, ismejale. Džejms Bejker je kasnije pričao da je ovo putovanje bilo jedan od najgorih dana u njegovoj profesionalnoj karijeri i oko čijeg efekta je bio duboko sumnjičav: „(...) tako sam se osećao zbog ludačke psihologije mojih sastanaka; delovalo je kao da su lideri mesečarili i srljali pravo u saobraćajnu nesreću i bez obzira koliko bi neko glasno vikao – ili u slučaju Miloševića koji bi im lupao šamare – jednostavno su nastavljali da srljaju.“²⁰ Nakon Bejkerove posete, neposredno pre proglašenja nezavisnosti Slovenije i Hrvatske,

¹⁵ CIA (Central Intelligence Agency), *National Intelligence Estimate 15-90: Yugoslavia Transformed*, 1990. dostupno na <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/1990-10-01.pdf> pristupljeno 19.02.2017.

¹⁶ Koji je Srbe u Hrvatskoj sa statusa konstitutivnog naroda sveo na status manjine.

¹⁷ Borisav Jović, *Politički lavirint devedesetih*, Službeni glasnik, Beograd, 2010, str. 50-54.

¹⁸ Mario Nobilo, *Hrvatski feniks: diplomatski procesi iza zatvorenih vrata 1990–1997*, op. cit., str. 90.

¹⁹ David Gombert, *How to defeat Serbia*, Foreign Affairs, vol. 73, no. 4, 1994, pp. 32-34.

²⁰ James Baker, Thomas DeFrank, *The Politics of Diplomacy: Revolution, War and Peace 1989–1992*, Putnam, New York, 1995, p. 483 (m.p.)

formulisana je jednostavna američka politika prema Jugoslaviji – a to je da više nemaju igrača u toj igri.²¹

Dok je administracija bila jedinstvena u oceni da će secesionistički potezi neizostavno izazvati krvavi građanski rat i eskaliranje sukoba u BiH (sa čim se slagao i izveštaj CIA), zbog čega je, iako mlako i neaktivno, podržavala integritet SFRJ, Kongres je imao drugačije viđenje jugoslovenske krize, pritom veoma uticajno. Samoopredeljenje naroda bilo je vrednost po sebi i kao takvo, važnije od jedinstva. Po svom istorijskom i filozofskom ustrojstvu, Kongres se uvek prvenstveno fokusirao na dešavanja, događaje-okidače, a ne procese. Svega se nekoliko kongresmena i senatora bavilo Jugoslavijom, čak i oni sporadično, te su svi oduševljeno dočekali višestranačke izbore kao demokratsku tekovinu. Da li će demokratski izbori proizvesti demokratska ponašanja, to nije bilo posebno važno u njihovim preuzetim rasporedima.²² Senator Robert Dol naročito se zalagao za izglasavanje rezolucija o nezavisnosti Hrvatske kao i Albanaca na Kosovu, pružajući veoma značajnu podršku jakom hrvatskom i albanskom lobiju u Kongresu (ne trošeći mnogo vremena na „trivijalnosti“ poput teške pozicije hrvatskih Srba i shvatanje Kosova kao stuba srpske kulture i državnosti).²³ Njegovi govori su pozdravljani i slavljani kako u Hrvatskoj, tako i na Kosovu, dok je oštro osuđivan u beogradskim medijima. Kongres je, podstrekivanjem samostalnosti SFRJ republika, urušio kohezivan i konstruktivan američki prilaz jugoslovenskoj krizi u vremenu kada se možda i mogao sprečiti nasilan raspad države. U svakom slučaju, ubrzao je proces tog raspada.

Proglašenje nezavisnosti Slovenije i Hrvatske, 25. juna 1991. godine, dan pre nego što su najavile, dočekano je podeljeno u Evropi. Kako ističe Dejvid Halberstam, da bi se shvatila stanovišta evropskih sila prema ovim jednostranim aktima dovoljno je podsetiti se na kom su stanovištu bile 1914. i 1940. godine, odnosno, ko su bili saveznici u dva svetska rata.²⁴ Ujedinjena i izuzetno politički jaka Nemačka, predvođena uticajnim ministrom spoljnih poslova Hansom Diritrihom Genšerom, pružila je veliku podršku osamostaljenju ove dve republike. Istovremeno se u Evropskoj zajednici pregovaralo o prerastanju u političku uniju, a jedan od glavnih uslova bio je ključni dogovor Francuske i Nemačke o pitanjima odbrambenog identiteta EZ. Dogovor će biti testiran u pristupu prema Jugoslaviji. Međutim, „(...) nemačka podrška za hrvatsku nezavisnost probudila je sećanja na podršku nacističkog režima hrvatskim fašistima pedeset godina ranije i medijski zapalila Francusku.“²⁵ Francuska je u suštini podržavala beogradsko

²¹ Živorad Kovačević, *Amerika i raspad Jugoslavije*, op. cit., str. 79.

²² Voren Zimmerman, *Poreklo jedne katastrofe: Jugoslavija i njeni rušitelji*, op. cit., str. 108.

²³ Ibid.

²⁴ Dejvid Halberstam, *Rat u vreme mira: Buš, Klinton, generali*, op. cit., str. 112-113.

²⁵ Dezmon Dinan, *Menjanje Evrope – Istorija Evropske unije*, Službeni glasnik, Beograd, 2010, str. 238.

stanovište za očuvanjem jedinstvene Jugoslavije, ali ne kao podršku u Miloševiću, nego strepeći koliki bi bio politički uticaj Nemačke u Evropi ukoliko uspe da nametne rešenje krize. Ipak, nakon činova otepljenja, republike nisu uspele da osiguraju priznanje nijedne vlade sve do kraja godine, a ovim potezom su antagonizirale JNA koja je još jedino sebe smatrala čuvarom federalnih okvira. Marković, zatečen preuranjenim proglašenjima nezavisnosti, potpisuje odluku kojom ovlašćuje JNA da čuva jugoslovensku granicu, implicitno podrazumevajući upotrebu sile (usled secesije, u složenoj pravnoj situaciji oko nadležnosti komande nad JNA, ova uloga je „premošćena“ sa Predsedništva na Savezno izvršno veće).²⁶ Na taj način je započeo desetodnevni („lažni“) rat u Sloveniji između snaga JNA i slovenačke teritorijalne odbrane.

Međunarodna zajednica jedino u čemu je bila složna bilo je u zabrani upotrebe sile od strane JNA, pa čak i ako to podrazumeva prvenstvo mirnom razlazu republika. Američka administracija je naročito podržavala ovo mišljenje strahujući da bi upotreba sile mogla postati praksa i u, za nju prioritarnijoj, tranziciji SSSR zbog čega će vrlo brz njen stav podrške jedinstvu SFRJ evoluirati ka mirnom razlazu njenih republika. Usled snažnih međunarodnih pritisaka, egzodusa mladića od vojne obaveze u JNA, kao i odbijanja da se pošalje pojačanje kasarnama u Sloveniji usled dogovora Kučana i Miloševića, Armija je poražena i otpočela povlačenje iz Slovenije koja je na taj način *de facto* završila svoju bitku za nezavisnost. Evropska zajednica, koja sve do juna 1991. godine gotovo uopšte nije bila zainteresovana za jugoslovenska dešavanja, najednom se ubacuje u razrešenje sukoba u Sloveniji, nastojeći da iskoristi trenutak američke pasivnosti za promociju autentične evropske spoljne politike. Njena „blic“ diplomatija, koju je predvodila „trojka“, uspeła je da osigura prekid vatre u Sloveniji i suspendovanje odluka parlamenata Slovenije i Hrvatske o nezavisnosti na tri meseca. Zajednička (Brionska) deklaracija Slovenije i Hrvatske, trojke EZ, i predstavnika savezne vlasti potpisana je 7. jula 1991. godine i pored pobrojanih načela mirovnog rešenja obavezala sve strane da se suzdrže od bilo kakvih jednostranih akata, pogotovo nasilnih.²⁷ Posmatra se kao redak diplomatski uspeh EZ u ovoj krizi nakon kojeg je smatrala da će uspeti da pronađe i političko rešenje za situaciju u Hrvatskoj do isteka moratorijuma na proglašenje nezavisnosti, te potvrditi svoj istorijski „trenutak Evrope“.

Američki državni sekretar Bejker je praktično jedva dočekaao da jugoslovenski problem prebaci Evropljanima i to ne samo da bi ispitaao njihovu sposobnost u najavljenjnoj samostalnoj evropskoj spoljnoj i bezbednosnoj politici,

²⁶ Roksanda Ninčić, *Kraj druge Jugoslavije*, Vreme (iz arhive), Beograd, br. 36, 1991, dostupno na: <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=1408080> pristupljeno: 20.4.2017.

²⁷ Mario Nobilo, *Hrvatski feniks: diplomatski procesi iza zatvorenih vrata 1990–1997*, op. cit., str. 114.

već i zbog preokupiranosti američke administracije drugim punktovima u globalnom rasporedu. Akumulirana istorija američke spoljne politike u XX veku ukazuje na pravilnost da SAD nisu u stanju da se efektivno nose sa više od dve ozbiljnije regionalne krize u istom istorijskom trenutku.²⁸

Trenutak Evrope

Iako se „trojka“ nametnula kao medijator nakon sukoba u Sloveniji u nadi da će uspešno rešiti probleme u svom dvorištu i umanjiti opasnost od širih regionalnih poremećaja, ubrzo je pala na jugoslovenskom testu koji se ispostavio pretežak za njene diplomatske kapacitete bez vojne zaleđine. Nakon Brionske deklaracije, o čijoj uspešnosti su mišljenja podeljena, dogovoreno je održavanje Mirovne konferencije o Jugoslaviji, kojom će predsedavati Britanac lord Karington u ime EZ i čiji će ciljevi biti rasprave oko budućeg eventualnog konfederalnog uređenja i statusa manjina u republikama. Konferencije su održavane u Hagu i Briselu, a nastojala se dobiti saglasnost svih republičkih rukovodstava za određene predloge političkih rešenja (pokušaj da se Jugoslavija sačuva barem kao konfederacija bio je propali Karingtonov plan koji je ostao poznat kao Jugoslavija *a la carte*). Međutim, dešavanja na terenu uveliko su prevazilazila mogućnost praćenja i konstruktivnog reagovanja u tako birokratski složenoj političkoj kulturi kao što je Savet ministara tadašnje dvanaestorice, te je ukupan uticaj EZ na krizu ostao neznatan.

Kontroverzne kampanje JNA u Vukovaru i Dubrovniku mogu da se posmatraju kao prekretnice u ratu u Hrvatskoj, koji je u međuvremenu od statusa unutrašnjeg sukoba postao međunarodni,²⁹ jer su pretočene u simbol hrvatske borbe za nezavisnost na unutrašnjem i međunarodnom planu. Televizijska i novinska izveštavanja izazivala su bes svetskog javnog mnjenja koja su rezultirala viđenjem da su federalne snage, a potom i Srbi kao nacija, agresivni varvari usmereni na pokoravanje Hrvatske i pritom ne žale zbog uništavanja neprocenjivih bogatstava.³⁰ Javnost u SAD, ali i tvrda linija jastrebova u američkom zakonodavnom telu, zahtevali su odlučnu akciju američke administracije. Međutim, bilo je veoma malo glasova u Stejt Departmentu da se u fazi srpsko-hrvatskog sukoba tokom operacija u Vukovaru i Dubrovniku ide na vojnu intervenciju protiv JNA (koja je usled

²⁸ Živorad Kovačević, *Amerika i raspad Jugoslavije*, op. cit., str. 81.

²⁹ Istekom evropskog moratorijuma na odluku o nezavisnosti, 8.10.1991. Hrvatska postaje nezavisna država (iako još uvek nepriznata), a JNA počinje da se posmatra kao okupator sve do konačnog povlačenja u maju 1992. godine, usled čega se sukob u Hrvatskoj, umesto unutrašnjeg, tretirao kao međunarodni.

³⁰ CIA (Central Intelligence Agency), *Balkan Battlegrounds: A Military History of Yugoslav Conflict, 1990–1995*, CIA Office of Russian and European Analysis, Washington D.C., 2002, p. 104.

razbijenog ustavnog poretka sledila Miloševićev koncept preostale Jugoslavije). Reagovalo se na signale ljudi poput Iglbergera, a ti signali su bili veoma uprošćeni – trebalo bi svoje angažovanje u ovom trenutku svesti na najmanju moguću meru, te se nakon uspešne operacije u Zalivskom ratu mirno pripremiti za izbornu godinu.³¹ Nepisano je pravilo da se američki predsednici ne upuštaju u teške spoljnopolitičke poduhvate u izbornoj godini.

Buš se konstatntno i neposredno opirao uvlačenju u ovaj sukob o kojem je imao mišljenje da je najkomplikovaniji građanski rat i koji se nije uklapao u njegovo geopolitičko poimanje na koji način i gde američka administracija treba da šalje svoju silu.³² Štaviše, njegovi generali su ga uveravali da u Jugoslaviji ne postoji „strategija izlaska“, veoma važna stavka Pauelove doktrine. Iako su SAD imale opciju da uz brz, odlučan nastup 6. flote reaguju u slučaju Dubrovnika, postojala su strahovanja da će nastupiti potreba za gomilanjem američkih trupa u zabačenim istočnim krajevima Hrvatske pri čemu bi se, prema njihovom mišljenju, srpska strana lako pregrupisala u gerilske jedinice, koristeći grub teren u svoju korist. Situacija je načelnika generalštaba Kolina Pauela podsećala na Vijetnam, iskustvo koje je oblikovalo njegovu profesionalnu karijeru i posmatrao je dešavanja u Jugoslaviji kao daleki periferni rat za američke vojnike i političare, ali krvavi rat za opstanak za jugoslovensko rukovodstvo i Srbe u Hrvatskoj.³³ Shodno tome američko viđenje jugoslovenskog sukoba bilo je da je ono nasilje tradicionalnog tipa i da će se eventualni mirovni sporazum postići, ili čak nametnuti (kako je predviđao Kisindžer) tek kad se sukobljene strane vojno iscrpe borbama. Iglbergeru, svesnom mišljenja njegovih nadređenih Buša i Skoukrofta, nije preostalo ništa drugo nego da brani neaktivnost administracije i taj stav je preneo ambasadoru Mujezinoviću 19. oktobra 1991. godine.³⁴ U pojedinim situacijama bi dodavao kako u „istorijskoj mržnji“, koja vlada na Balkanu, ništa ne može da bude učinjeno dok zaraćene strane ne poubijaju jedne druge u dovoljnom broju, pritom citirajući Bizmarka da „nisu vredni života jednog jedinog pomeranijskog grenadira“.³⁵ SAD poručuju da su njihovi naponi ka očuvanju jugoslovenskog jedinstva iznevereni, te da glavnu reč prepušta Evropi koja tvrdi da bolje poznaje teren i glavne protagoniste ove drame.

Međunarodna zajednica je zauzela stav da su Srbi u akcijama u Vukovaru i Dubrovniku izvršili agresiju zbog čega će, kao kompenzaciju, Hrvatskoj uručiti međunarodno priznanje. U tom stavu je najjača država članica EZ imala veći udeo nego EZ u celini. Parlamentarne partije u

³¹ Dejvid Halberstam, *Rat u vreme mira: Buš, Klinton, generali*, op. cit., str. 40-43.

³² Ibid., str. 52-54.

³³ Ibid., str. 40-54.

³⁴ Živorad Kovačević, *SAD i jugoslovenska kriza*, predavanje u Kolarčevoj zadužbini u saradnji sa Srpsko-američkim centrom, 21. oktobra 2003. godine.

³⁵ Dejvid Halberstam, *Rat u vreme mira: Buš, Klinton, generali*, op. cit., str. 51.

Nemačkoj su još tokom jula meseca 1991. godine postigle konsenzus oko definisanja sukoba u Jugoslaviji kao srpske agresije i zahtevale priznanje otopljenih republika kao jedini način razrešenja krize.³⁶ Nemačka je imala jake motive za dokazivanjem u Jugoslaviji koja je, od regionalnog, postala glavno međunarodno krizno žarište. Jugoslavija je bila prilika da Nemačka afirmiše svoje ujedinjenje, izađe iz duge izolacije u rešavanjima pitanja od evropskog i svetskog značaja i za prevazilaženje ustavnih i društvenih stigma za politički i vojni angažman u svetu. Nije bio samo prioritet oslobađanje od kompleksa „ekonomskog diva, a političkog patuljka“, već i zaustavljanje talasa izbeglica u Nemačku i nastojanje da se osigura njihov što skoriji povratak na Balkan.³⁷ Svakako, veoma je važna činjenica da je glavna valuta u upotrebi takom rata u Hrvatskoj, a potom i u BiH, bila upravo nemačka marka. Takođe, tokom propagandnih zalaganja ministra Genšera da se priznaju Slovenija i Hrvatska, Bon je bio pod velikim pritiskom bogate i politički izuzetno uticajne Katoličke crkve u Nemačkoj, te pape Ivana Pavla Drugog.³⁸ Sveta Stolica, na čelu sa papom Vojtilom, proslavljenim u revoluciji u Poljskoj kao izričiti antikomunista zajedno sa Lehom Valensom, video je u obaranju komunizma, u dvema katoličkim državama vatikanskog susedstva, branu „agresivnom pravoslavlju“ i „Miloševićevom programu krvi i tla i etničkog čišćenja“.³⁹ Vatikan je agitovao da se priznaju Slovenija i Hrvatska kod ostalih evropskih zemalja i zajedno sa Nemačkom prvi uspostavio diplomatske odnose sa dvema državama. Nemačko priznanje dve republike suočilo je ostale zemlje članice sa nepromišljenom politikom svršenog čina koje su morale da slede ovaj primer kako bi očuvale bar privid evropskog jedinstva pred najavljeni novi osnivački Ugovor o Uniji. Ubrzo je Nemačka platila ceh svog demonstriranja nadmoćnosti u Evropi. Usled ogromnih pritisaka ostalih zemalja članica EZ i SAD, morala je da vodi mnogo oprezniju politiku prema jugoslovenskoj krizi, a Genšer podneo ostavku nakon četrnaest godina službovanja na poziciji ministra spoljnih poslova.⁴⁰ Odlazeći Generalni sekretar UN Havijer Perez de Kueljar poslao je krajem decembra 1991. godine pismo tadašnjem predsedniku Saveta ministara EZ u kom je izrazio duboku zabrinutost zbog preuranjenog i selektivnog priznanja deklaracija o nezavisnosti pojedinih konstitutivnih jedinica Jugoslavije. U pismu se naglašava da će usled ovakvog priznanja ostati posledice za ceo Balkan i najverovatnije buknuti žarište u BiH i Makedoniji.⁴¹

³⁶ Predrag Simić, *Jugoslovenska kriza – od izbivanja do Dejtonskog sporazuma*, Međunarodni problemi, vol. XLVIII, br.1-2, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 1996. str. 138.

³⁷ Mario Nobilo, *Hrvatski feniks: diplomatski procesi iza zatvorenih vrata 1990–1997*, op. cit., str. 159.

³⁸ Ibid. str. 170.

³⁹ Ibid. str. 170-171.

⁴⁰ Predrag Simić, *Jugoslovenska kriza – od izbivanja do Dejtonskog sporazuma*, op. cit., str. 139.

⁴¹ Chinmaya R. Gharekhan, *The Horseshoe Table: An Inside View of the UN Security Council*, Paerson Longman, India, 2006, p. 98.

Brojni analitičari su ove prognoze kasnije iskoristili za argumentaciju da je dominantna i beskompromisna nemačka diplomatija delimično odgovorna za izbijanje rata u Bosni.

Poslednji značajniji napor EZ da utiče na prilike u jugoslovenskoj krizi bio je Karington–Kurtiljerov plan za BiH, a ujedno i poslednji pokušaj da se ona očuva kao unitarna multietnička država. Odbacivanje ovog plana od strane Izetbegovića i kontroverzno tumačena Zimermanova teza za koju neki autori smatraju da je bila zeleno svetlo za povlačenje potpisa („ako mu se ne sviđa sporazum ne treba ni da ga potpiše/ako vam se ne sviđa zašto ste ga potpisali“), predstavlja jedan od prvih znakova povratka američkog interesovanja za tok jugoslovenske krize, ali i istovremenu marginalizaciju EZ u daljim dešavanjima na području bivše Jugoslavije.⁴²

Američka spoljna politika je naročito bila opterećena pritiscima javnog mnjenja, usled zastarelosti njenih doktrina i strategija završetkom Hladnog rata. Televizija kao medij imala je devedesetih godina u SAD presudan uticaj na formiranje javnog mnjenja i njegovog odnosa prema stranama u nekom dalekom sukobu (naročito CNN). Pojednostavljeni televizijski prenosi informacija sažimali su kompleksne ratne odnose u crno-bele kategorije „agresora“ i „žrtve“. „Status žrtve koji se stiče objektivnim stanjem stvari, ali i smišljenom propagandnom akcijom u skladu sa američkim uzusima i standardima, već unapred obezbeđuje pozitivni predznak u interpretaciji događaja i politike sukobljenih strana. Za imidž Srbije u Americi presudna je bila činjenica da su sve ratove vodile srpske vojne i paravojne snage na teritoriji van Srbije i da su gradovi Hrvatske i Bosne i Hercegovine bili opsedani i granatirani (...)“.⁴³ Shodno tome i američko viđenje raspada Jugoslavije bilo je da je prouzrokovano srpskom agresijom, u skladu sa čim je administracija formulisala svoju politiku kada se priznanjem tri republike vratila na balkansku scenu. Vojne akcije JNA „etiketirale“ su kao agresora u zapadnim medijima Srbe u celini, što je proizvelo negativne efekte po srpsko stanovništvo u Hrvatskoj. Tek krajem 1991. godine međunarodna javnost je saznala za ratne zločine nad srpskim civilima u Gospiću i Pakračkoj poljani u kojima su učestvovala regularne hrvatske vojne i policijske jedinice, od septembra do decembra te godine.⁴⁴ Ovi zločini nisu podjednako osuđeni od strane međunarodne zajednice i medija čiji aršini nisu dozvoljavali usložnjavanje situacije, niti su sve žrtve imale identičan tretman.

⁴² Živorad Kovačević, *Amerika i raspad Jugoslavije*, op. cit., str. 91-92.

⁴³ Živorad Kovačević, *Amerika i raspad Jugoslavije*, op. cit., str. 75.

⁴⁴ Đorđe Pražić, *Gospićka krvava jesen 1991*, Udruženje Gospićana „Nikola Tesla“, Beograd, 2015, dostupno na: <http://www.gospic.rs/gospicka-krvava-jesen-1991/> pristupljeno: 29.4.2017.

SAD pravi zaokret u politici prema Jugoslaviji

SAD pravi zaokret u svojoj spoljnoj politici, te nakon evropskog pokušaja da se nametne kao arbitar i nemačke dominacije koja je usledila, preuzima vodeću reč u tekućem jugoslovenskom građanskom ratu koji se u međuvremenu proširio na područje BiH. Predizborna kampanja u Americi iznedrila je Bosnu kao važnu tačku dnevno-političke agende jer je tim predsedničkog kandidata Bila Klintonu procenio da je ona najslabija karika Bušove spoljne politike, a u kojoj se nazire početak humanitarne katastrofe.⁴⁵ Probudeno američko interesovanje za jugoslovensku krizu 1992. godine nastalo je usled opasnosti koju je ona nosila za kredibilitet Ujedinjenih nacija, NATO i samih SAD kao vodećeg nosioca ovih struktura devedesetih godina, ali i usled oštrog pritiska američkog mnjenja s druge strane.

Televizijsko prenošenje uživo poletanja aviona sa nosača i bombardovanja ciljeva u Iraku navođenim projektilima otvorili su novu eru ratovanja koje su neki teoretičari nazvali postmodernim. Ratovi početkom devedesetih godina bili su veoma „televizični“, visokog publiciteta, od čega su profitirali mediji koji su obilato koristili ove atraktivne spoljnopolitičke teme. I dok je prenos Zalivskog rata bio, pre svega, demonstracija američkog superoružja i spektakularnih vojno-tehnoloških kapaciteta, građanski ratovi u Hrvatskoj i BiH slali su u svet slike masovnih stradanja civila i priče hiljada silovanih žena koje se dešavaju na tlu Evrope na pragu XXI veka. Iako je postojao pritisak i zahtev za delovanjem tokom blokada Vukovara i Dubrovnika, pravi izazov za administraciju bio je početak opsade Sarajeva aprila 1992. godine. Filmski izveštaji koncentracionih logora u BiH praćeni su gledanošću visokog rejtinga što je rezultovalo ogorčenim pritiscima novinarske asocijacije i javnog mnjenja u celini za energičnom akcijom. Pritisak je bio toliko značajan da američki političari nisu imali mogućnost da ga ignorišu ako su želeli povoljnu predizbornu sliku o sebi, te administracija prihvata spornu evropsku tezu da će priznanje otepljenih republika doprineti rešenju jugoslovenske krize.

Zahtev za priznanjem Hrvatske i Slovenije nakon što su to uradile evropske države imao je svoje zastupnike u američkom dvodomnom zakonodavnom telu. Pre svih, to je bio senator Robert Dol koji je iscrpno pratio jugoslovensku krizu i usled čijeg zalaganja je usvojena uticajna „Dolova rezolucija“ u Senatu 21. januara 1992. godine. Ova rezolucija poziva predsednika Buša da što skorije izvrši priznanje dve republike podsećajući na: njihove referendume o nezavisnosti i proglašenja nezavisnosti; napade JNA koji su podržani od strane komunističkog vođstva u Srbiji; međunarodna priznanja od strane 39 država; na uspostavljanje diplomatskih odnosa sa demokratskim zemljama nastalim emancipacijom od komunizma, što će

⁴⁵ Više o ispitivanjima javnog mnjenja u SAD koja su doprinela ponovnom skretanju pažnje administracije na jugoslovensku krizu u: Dejvid Halberstam, *Rat u vreme mira: Buš, Klinton, generali*, str. 15-26.

doprineti stabilnosti u Evropi a u američkom je nacionalnom interesu.⁴⁶ SAD su se našle u raskoraku svoje početne politike nepriznavanja otepljenih republika i razvoja situacije koja je diktirala da se nešto učini po tom pitanju. Ovu oprečnu situaciju nastojale su da prevaziđu istovremenim priznanjem četiri republike bivše SFRJ u pokušaju očuvanja koherentnih spoljnopolitičkih principa, a zbog čega su prvo morale da lobiraju kod evropskih saveznika za međunarodno priznanje BiH.⁴⁷ Sajrus Vens, Specijalni izaslanik generalnog sekretara UN i kreator Vensovog plana za obustavu vatre u Hrvatskoj, bio je protivnik priznanja u ovom trenutku, strahujući za uspešnost raspoređivanja mirovnih snaga, a njegovo mišljenje su delile i mnoge članice EZ. Oštro protivljenje i veto grčkog premijera Micotakisa za priznanje Republike Makedonije, uslovilo je američko koncentrisanje samo na BiH. Džejms Bejker je iz tog razloga stigao u Brisel kako bi usaglasio politike sa vodećim akterima EZ koji su bili spremni za nagodbu sa SAD. U konfuznoj situaciji izbora između konzistentnih spoljnopolitičkih principa i pragmatične pogodbe koja će usaglasiti priznanja EZ i SAD, Makedonija je, kao najmiroljubivija republika, ostavljena da se razmatra za neko drugo vreme.⁴⁸

Evropska zajednica priznala je Bosnu i Hercegovinu 6. aprila, na godišnjicu bombardovanja Jugoslavije u Drugom svetskom ratu, dok su SAD vodile računa o simbolici koju taj datum nosi i priznanje proglasile dan kasnije, za Sloveniju, Hrvatsku i BiH zajedno. Lord Dejvid Oven, kopredsednik Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji okrivio je SAD i EZ za pritiskanje obarača kojim je zvanično izbio rat u Bosni jer su sebično išle na priznanje iz unutrašnjih razloga, iako se ukazivalo da bi takva nepromišljena politika bila ništa drugo do dolivanje benzina na vatru koja tinja.⁴⁹ „Postojala je težnja da se krivica baci na generalnog sekretara UN i Sajrusa Vensa, jer nisu početkom 1992. godine izašli pred Savet bezbednosti sa zahtevom da se odobre preventivne jedinice UN za BiH – zaboravljajući na teškoću na koju je SB već naišao u iznalaženju dovoljnog broja vojnika i njihovom brzom razmeštaju kako bi se održao prekid vatre od 2. januara u Hrvatskoj.”⁵⁰

Američko priznanje novostvorenih republika rezultat je prihvatanja problematične evropske teze da će se na taj način rešiti jugoslovenska kriza. Ispostavilo se da je tim aktom ona samo produbljena i proširena. Neposredno nakon priznanja, SAD su svoj pristup prema Jugoslaviji ograničile na

⁴⁶ “Dole Resolution on the Recognition of Croatia and Slovenia”, Robert J. Dole Archive and Special Collections, University of Kansas, pp. 1-2, dostupno preko http://dolearchivecollections.ku.edu/collections/press_releases/920100res.pdf, pristupljeno 23.3.2017.

⁴⁷ Živorad Kovačević, *Amerika i raspad Jugoslavije*, op. cit., str. 95.

⁴⁸ Ibid. str. 94-95.

⁴⁹ Dejvid Oven, *Balkanska odiseja*, Radio B92, Beograd, 1996, str. 72.

⁵⁰ Ibid.

dopremanje humanitarne pomoći i primenu sankcija kao instrumenta spoljne politike, zalažući se za traženje rešenja kroz multilateralne pregovaračke platforme, a izbegavajući direktno intervenisanje u krizna žarišta. Nakon smene republikanske administracije demokratskom, na predsedničkim izborima krajem 1992. godine otpočeće nova faza u američkom pristupu prema ratovima na području Hrvatske i BiH i jugoslovenskoj krizi.

Zaključak

Jugoslovenska kriza je izbila u vreme tektonskih promena u međunarodnim odnosima. „Plišane revolucije“, raspad Istočnog bloka i izuzetno osetljiva tranzicija SSSR-a, te predvođenje koalicije u Iraku, bile su u fokusu jedine preostale supersile pod vođstvom Dž. H. V. Buša. Marginalni značaj Jugoslavije za ovu administraciju uslovio je indiferentan odnos prema početku njene dezintegracije. Nekonzistentnost spoljne politike SAD u eri unipolarnosti rezultirala je čestim smenama njenih pravaca i veću podložnost uticajima javnog mnjenja. Tako je i stav SAD prema SFRJ na početku jugoslovenske krize prešao trajektoriju od deklarativnog podržavanja njene celovitosti, nezavisnosti i teritorijalnog integriteta do davanja prvenstva mirnom razlazu republika nad upotrebom sile, te ka konačnom odustajanju od podrške jedinstvu priznavanjem nezavisnosti Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Nakon neuspeha EZ da iskoristi svoj istorijski „trenutak Evrope“, SAD zauzimaju čelnu poziciju međunarodne zajednice u pristupu prema jugoslovenskoj krizi, priznanjem nezavisnosti tri republike, aprila 1992. godine. Ovaj potez SAD, nakon što su BiH priznali evropski partneri, doprineo je eskalaciji rata u Bosni i humanitarnoj katastrofi, nezapamćenoj u Evropi još od Drugog svetskog rata. Iako faktori dezintegracije Jugoslavije jesu tema za sebe, posledice promene stava SAD o jedinstvu SFRJ ukazuju na neophodnost uključivanja ovog nivoa analize u tu raspravu.

Literatura

- Zimerman, Voren, *Poreklo jedne katastrofe: Jugoslavija i njeni rušitelji*, Dan graf, Beograd, 1996.
- Baker, James, DeFrank, Thomas, *The Politics of Diplomacy: Revolution, War and Peace 1989–1992*, Putnam, New York, 1995.
- Bžežinski, Zbignjev, *Druga šansa Amerike: Tri predsednika i kriza američke supersile*, Službeni glasnik, Beograd, 2009.
- CIA (Central Intelligence Agency), *Balkan Battlegrounds: A Military History of Yugoslav Conflict, 1990–1995*, CIA Office of Russian and European Analysis, Washington D.C., 2002.

- Dinan, Dezmon, *Menjanje Evrope – Istorija Evropske unije*, Službeni glasnik, Beograd, 2010.
- Gombert, David, *How to defeat Serbia*, Foreign Affairs, vol.73, no.4, 1994.
- Gharekhan, Chinmaya R., *The Horseshoe Table: An Inside View of the UN Security Council*, Paerson Longman, India, 2006.
- Halberstam, Dejvid, *Rat u vreme mira: Buš, Klinton i generali*, BMG – Beogradsko mašinsko-grafičko preduzeće, Beograd, 2003.
- Jović, Borisav, *Politički lavirint devedesetih*, Službeni glasnik, Beograd, 2010.
- Kovačević, Živorad, *Amerika i raspad Jugoslavije*, Filip Višnjić, Beograd, 2007.
- Kovačević, Živorad, *SAD i jugoslovenska kriza*, predavanje u Kolarčevoj zadužbini u saradnji sa Srpsko-američkim centrom, 21. oktobra 2003. Godine.
- Meiertons, Heiko, *The Doctrines of US Security Policy: An Evolution under International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.
- Nobilo, Mario, *Hrvatski feniks: diplomatski procesi iza zatvorenih vrata 1990–1997*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2000.
- Oven, Dejvid, *Balkanska odiseja*, Radio B92, Beograd, 1996.
- Simić, Predrag, *Jugoslovenska kriza – od izbijanja do Dejtonskog sporazuma, Međunarodni problemi*, vol. XLVIII, br. 1-2, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 1996.

Dokumenti i internet izvori:

- CIA (Central Intelligence Agency), “National Intelligence Estimate 15-90: Yugoslavia Transformed”, 1990, dostupno na <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/1990-10-01.pdf>
- Ninčić, Roksanda, *Kraj druge Jugoslavije*, Vreme (iz arhive), Beograd, br. 36, 1991, dostupno na: <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=1408080>
- Pražić, Đorđe, *Gospićka krvava jesen 1991*, Udruženje Gospićana „Nikola Tesla“, Beograd, 2015, dostupno na: <http://www.gospic.rs/gospicka-krvava-jesen-1991/>
- Robert, J. Dole Archive and Special Collections, University of Cansas, “Dole Resolution on the Recognition of Croatia and Slovenia”, dostupno preko http://dolearchivecollections.ku.edu/collections/press_releases/920100_res.pdf
- Završni akt iz Helsinkija, KEBS, Helsinki, 1975: Tekst sporazuma dostupan na <http://hrlibrary.umn.edu/osce/basics/finact75.htm>

Sanja VOJVODIĆ

THE USA'S RELATION TOWARDS THE UNITY OF THE SFRY AT THE BEGINNING OF THE YUGOSLAV CRISIS

Abstract: In the early 1990s, the United States was positioned as the only remaining superpower and it was difficult to imagine resolving regional crises without its influence. Such crises were erupting uncontrollably during the disappearance of the bipolar world. At the same time, the Western defense systems sought for a purpose in a new world order. The breakup of the SFRY took place within the aforementioned international surrounding, which provoked the consequences for Yugoslav constituent units as well. The aim of this paper is to describe, and, where possible, to explain the evolution of the US stance from the support to the unity of the SFRY to the support of the independence of its republics, as a hypothesis of the US administration that it will contribute to the solution of the Yugoslav crisis in this way.

Key words: the USA, Yugoslav crisis, the unity of the SFRY.